

3.2 Μονεταρισμός και φυσικό ποσοστό ανεργίας

Οι μονεταριστές¹ είναι ένα σύγχρονο ρεύμα των νεοκλαστικών οικονομικών, που ήλθε στο προσκήνιο στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 70, αφού πλέον είχε γίνει φανερό ότι η κεϋνσιανή θεωρία αδυνατούσε να ερμηνεύσει το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού, δηλαδή την ταυτόχρονη άνοδο της ανεργίας και του πληθωρισμού, σε αντίθεση με τις προβλέψεις της καμπύλης Phillips.

Ηδη από το 1968, ο Μίλτον Φρίντμαν προχωρούσε σε μία διαφορετική ανάγνωση της καμπύλης Phillips, προκειμένου να δείξει ότι οι μακροοικονομικές πολιτικές τόνωσης της ενεργού ζήτησης, κεϋνσιανής έμπνευσης, έχουν μόνο βραχυπρόθεσμο αποτέλεσμα στην ανεργία, ενώ μακροπρόθεσμο δεν μπορούν να τη μειώσουν πέρα από το φυσικό της ποσοστό, όπως αυτό προσδιορίζεται από την αγορά εργασίας.

Στην προσπάθειά του αυτή ο Φρίντμαν στηρίχθηκε σε δύο υποθέσεις. Η πρώτη αποτελεί το βασικό δόγμα των μονεταριστών και λέει ότι υπάρχει πλήρης διχοτομία μεταξύ της πραγματικής οικονομίας και του χρήματος. Τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας (προϊόν, απασχόληση, πραγματικός μισθός κ.α.) επηρεάζονται από θεμελιώδεις σχέσεις και όχι από το χρήμα, το οποίο επηρεάζει μόνο τις τιμές. Η δεύτερη υπόθεση είναι αυτή των προσαρμόσιμων προσδοκιών, υπόθεση που δεν δέχονται άλλοι μονεταριστές. Σύμφωνα μ' αυτήν, οι εργαζόμενοι πάσχουν προσωρινά από αυταπάτη σε σχέση με το χρήμα. Δηλαδή, δεν είναι ικανοί εξ αρχής να προβλέψουν με ακρίβεια την εξέλιξη των τιμών. Αντίθετα, οι εργοδότες έχουν τέλειες προσδοκίες, δηλαδή πέφτουν πάντα μέσα στις προβλέψεις τους για τις τιμές.

Ετσι, σύμφωνα με τον Φρίντμαν, υπάρχει ένα “φυσικό ποσοστό ανεργίας” ασυμπίεστο, σταθερό και μακροπρόθεσμο μοναδικό, το οποίο προσδιορίζεται από τα πραγματικά οικονομικά μεγέθη, μεταξύ των οποίων ο πραγματικός μισθός. Το φυσικό ποσοστό ανεργίας αντιστοιχεί στην κατάσταση ισορροπίας της οικονομίας.

Με το να αυξάνουν τη νομισματική κυκλοφορία, η επεκτατική νομισματική και δημοσιονομική πολιτική οδηγούν σε αύξηση των τιμών. Επειδή, για κάποιο διάστημα, οι εργαζόμενοι πάσχουν από την αυταπάτη του χρήματος, διαπραγματεύονται αυξήσεις ονομαστικών μισθών που υπολείπονται του πληθωρισμού. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο

¹ Επιφανείς εκπρόσωποι είναι οι Friedman, Lucas και Barro.

πραγματικός μισθός μειώνεται και γίνεται χαμηλότερος από το οριακό προϊόν της εργασίας. Αυτό δημιουργεί κίνητρα στους επιχειρηματίες να αυξήσουν την απασχόληση. Έτσι η ανεργία μειώνεται, μέχρις ότου οι εργαζόμενοι προσαρμόσουν τις προσδοκίες τους ως προς την εξέλιξη του πληθωρισμού και ο πραγματικός μισθός επιστρέψει στα προηγούμενά του επίπεδα συμπαράσύροντας την απασχόληση. Υστερα από μια προσωρινή αύξηση, η απασχόληση επιστρέφει τελικά στο αρχικό σημείο ισορροπίας και το ποσοστό ανεργίας στο “φυσικό ποσοστό”, ενώ ο πληθωρισμός θα έχει επιταχυνθεί. Άρα, οι κεϋνσιανές πολιτικές τόνωσης της ζήτησης είναι ταυτόχρονα αναποτελεσματικές ως προς τη μείωση της ανεργίας πέραν του φυσικού ποσοστού και υπεύθυνες για την επιτάχυνση του πληθωρισμού, λόγω της ανεξέλεγκτης αύξησης της ρευστότητας.

Το «φυσικό ποσοστό ανεργίας» συμβολίζεται με u_n στο σχήμα 2, ενώ το u_1 είναι το σημείο στο οποίο, σύμφωνα με τους μονεταριστές, μπορεί να κατέβει προσωρινά το ποσοστό ανεργίας, ως αποτέλεσμα της άσκησης κεϋνσιανών πολιτικών, με τίμημα βέβαια την επιτάχυνση του πληθωρισμού από P_n σε P_1 . Η επαναφορά από το u_1 στο u_n δεν συνδυάζεται με επάνοδο στο προηγούμενο ύψος πληθωρισμού. Το τελευταίο παραμένει στο P_1 . Ο συνδυασμός P_1, u_n κείται πάνω στη *μακροχρόνια καμπύλη Phillips* των μονεταριστών, που είναι κάθετη στο «φυσικό ποσοστό ανεργίας».

3.3 Νέες «κεϋνσιανές»

θεωρίες και διαρθρωτική ανεργία

Η αδυναμία της κεϋνσιανής θεωρίας να ερμηνεύσει το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού και της ανεργίας μετά την εμφάνιση της κρίσης οδήγησε την πλειοψηφία των κεϋνσιανών σε διάλογο με τη νεοκλασική θεωρία και εν τέλει στο συμπέρασμα, ότι για την ανεργία φταίει πρωτίστως το ότι **οι μισθοί** είναι πολύ υψηλοί και παρουσιάζουν **ακαμψία προς τα κάτω**. Αυτό το συμπέρασμα βρίσκεται στον αντίποδα της κεϋνσιανής θεωρίας που, όπως είδαμε παραπάνω, θεωρεί ότι το επίπεδο απασχόλησης δεν καθορίζεται στην αγορά εργασίας και ότι η άνοδος των μισθών επιδρά ευνοϊκά σ' αυτό, όταν η οικονομία δεν βρίσκεται κοντά στην πλήρη απασχόληση.

Η διαφορά των «νέων κεϋνσιανών» με τους μονεταριστές είναι η εξής. Ενώ ο Φρίντμαν υποστήριζε ότι υπάρχει *ένα και μοναδικό ποσοστό ανεργίας*, που αντιστοιχεί στην κατάσταση ισορροπίας της οικονομίας και είναι σταθερό στο μακροχρόνιο διάστημα – το φυσικό ποσοστό ανεργίας –, οι «νέοι κεϋνσιανοί» διατηρούν τη θέση του Κένυς περί ύπαρξης πολλαπλών σημείων ισορροπίας της οικονομίας, που συνδυάζονται

με την υποαπασχόληση της εργασίας και άρα με διαφορετικά ποσοστά ανεργίας. Σε αντίθεση όμως με τον Κέυνς, που εξαρτά το ύψος της απασχόλησης από *μακροοικονομικούς παράγοντες*, η θεωρητική προσπάθεια των «νέων κεϋνσιανών» επικεντρώθηκε στην ερμηνεία της ανεργίας με βάση *μικρο-οικονομικά επιχειρήματα*.² Σε κάθε περίπτωση όμως, για τους νέους κεϋνσιανούς η ανεργία που αντιστοιχεί στην κατάσταση ισορροπίας της οικονομίας είναι *ακούσια* και *διαρθρωτική* και μπορεί να μειωθεί μέσω της κρατικής παρέμβασης.

Με τους νέους κεϋνσιανούς λοιπόν πραγματοποιείται το πέρασμα από το ένα και μακροχρόνια μοναδικό *φυσικό* ποσοστό ανεργίας των μονεταριστών, γύρω από το οποίο κυμαίνεται και στο οποίο επιστρέφει το πραγματικό ποσοστό ανεργίας, στα διαφορετικά ποσοστά *διαρθρωτικής ανεργίας*, που αποτελούν *ποσοστά ανεργίας ισορροπίας* υπό διαφορετικές συνθήκες *ατελούς ανταγωνισμού* στις αγορές εργασίας και προϊόντος. Το ποσοστό ανεργίας ισορροπίας ονομάζεται και ποσοστό ανεργίας *που δεν επιταχύνει τον πληθωρισμό* (non-accelarating inflation rate of unemployment, NAIRU). Κι αυτό διότι, υπό δεδομένες συνθήκες ατελούς ανταγωνισμού στις αγορές, ως κατάσταση ισορροπίας της οικονομίας ορίζεται αυτή στην οποία η ετήσια αύξηση των τιμών είναι σταθερή.

Το *νέο μοντέλο ακαδημαϊκής σύνθεσης* αποτελεί σήμερα το *κυρίαρχο ερμηνευτικό σχήμα της ανεργίας*. Το πραγματικό ποσοστό ανεργίας διασπάται σε δύο τμήματα: το κυκλικό, που μπορεί να εξαλειφθεί με την άσκηση επεκτατικής μακρο-οικονομικής πολιτικής, και το διαρθρωτικό, που οφείλεται στις ατέλειες της αγοράς εργασίας και προϊόντων και τα φαινόμενα υστέρησης. Το κυκλικό ποσοστό υπολογίζεται ως η διαφορά του NAIRU (ποσοστό διαρθρωτικής ανεργίας) από το πραγματικό ποσοστό ανεργίας.

Οι ατέλειες των αγορών διακρίνονται ατέλειες *πληροφόρησης* και *ανταγωνισμού*. Οι ατέλειες του ανταγωνισμού δεν θεωρούνται από τους νέους κεϋνσιανούς μόνο ως αποτέλεσμα εξωγενών θεσμών αλλά και ως αποτέλεσμα της ορθολογικής συμπεριφοράς των ατόμων και ερμηνεύονται ενδογενώς.

Η τυποποιημένη αναπαράσταση της ισορροπίας μιας οικονομίας υπό καθεστώς ατελούς ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων και εργασίας δίδεται από το μοντέλο καθορισμού των μισθών και των τιμών [wage setting (WS) – price setting (PS)] των

² Τα μικροοικονομικά επιχειρήματα προκύπτουν από την ανάλυση της συμπεριφοράς των ατόμων στις επί μέρους αγορές (προϊόντος, κεφαλαίου/χρήματος, εργασίας).

Layard, Nickell και Jackman.³ Αυτό το μοντέλο δεν περιλαμβάνει τίποτε άλλο παρά τη διασταύρωση μιας καμπύλης συνολικής προσφοράς με μία καμπύλη συνολικής ζήτησης⁴ σ' ένα σύστημα δύο αξόνων, όπου ο οριζόντιος αναπαριστά το ποσοστό ανεργίας (u) και ο κάθετος τον πραγματικό μισθό (w/p). Το σημείο τομής των δύο καμπυλών, που έχουν εκ κατασκευής ενσωματώσει όλες τις ατέλειες των αγορών προϊόντων και εργασίας, αντιστοιχεί στην κατάσταση ισορροπίας της οικονομίας. Το ποσοστό ανεργίας στην κατάσταση ισορροπίας ή το “ποσοστό ανεργίας ισορροπίας” είναι το “ποσοστό ανεργίας που δεν επιταχύνει τον πληθωρισμό” (NAIRU). Δηλαδή η κατάσταση ισορροπίας ορίζεται ως αυτή όπου η συνολική προσφορά ισούται με τη συνολική ζήτηση και ο πληθωρισμός παραμένει σταθερός.

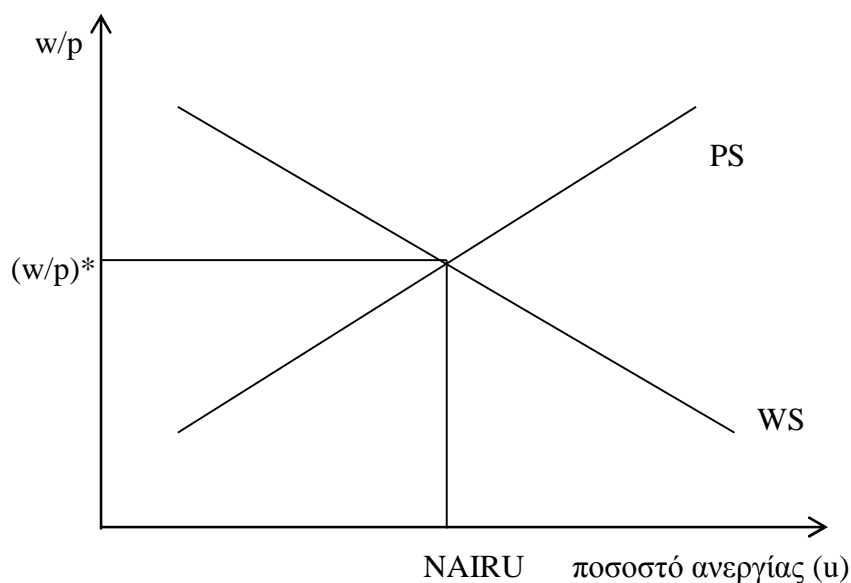
Η καμπύλη καθορισμού των τιμών (PS) είναι μία καμπύλη *οιονεί*⁵ ζήτησης εργασίας υπό καθεστώς μονοπωλιακού ανταγωνισμού στην αγορά προϊόντων, που επιτρέπει στις επιχειρήσεις να επιβάλλουν ένα περιθώριο κέρδους πάνω στις τιμές των προϊόντων τους. Η καμπύλη καθορισμού των μισθών (WS) είναι μία καμπύλη *οιονεί* προσφοράς εργασίας υπό καθεστώς ατελειών στην αγορά εργασίας (συνδικάτα, κατώτατος μισθός, επιδόματα ανεργίας, μισθός απόδοσης), που έχουν ως συνέπεια ο πραγματικός μισθός ισορροπίας να είναι μεγαλύτερος από το μισθό ισορροπίας υπό καθεστώς τέλειου ανταγωνισμού.

Σχήμα 4. Γενική ισορροπία υπό καθεστώς ατελούς ανταγωνισμού

³ Παρουσιάζεται αναλυτικά στο βιβλίο R. Layard, S. Nickell, R. Jackman (1991), *Unemployment. Macroeconomic Performance and the Labour Market*, Oxford University Press.

⁴ Η συνολική προσφορά και ζήτηση αναφέρονται στο συνολικό προϊόν της οικονομίας.

⁵ Οιονεί σημαίνει σαν.

PS : καμπύλη καθορισμού των τιμών

WS : καμπύλη καθορισμού των μισθών

NAIRU : ποσοστό ανεργίας που δεν επιταχύνει τον πληθωρισμό

Οι εξισώσεις διαμόρφωσης των τιμών και των μισθών γράφονται ως εξής:

$$p - w^e = \beta_0 - \beta_1 u$$

$$w - p^e = \gamma_0 - \gamma_1 u,$$

όπου p αντιπροσωπεύει τη λογαριθμική μεταβολή των τιμών, w τη λογαριθμική μεταβολή των μισθών, p^e την λογαριθμική μεταβολή των αναμενόμενων τιμών, w^e τη λογαριθμική μεταβολή των αναμενόμενων μισθών και u το ποσοστό ανεργίας, β_0 , β_1 , γ_0 και γ_1 οι παράμετροι των εξισώσεων και $\beta_1, \gamma_1 > 0$.

Οι παραπάνω εξισώσεις λένε, ότι όταν οι επιχειρήσεις διαμορφώνουν τις τιμές τους, λαμβάνουν υπόψη την αναμενόμενη αύξηση των μισθών, ενώ όταν οι μισθωτοί διεκδικούν μισθολογικές αυξήσεις, λαμβάνουν υπόψη τους την αναμενόμενη αύξηση των τιμών. Ομως από το επίπεδο ανεργίας εξαρτάται κατά πόσο τα πραγματοποιούμενα μεγέθη μισθών και τιμών θα διαφέρουν από τα αναμενόμενα. Δηλαδή, «στο πληθωριστικό κύκλωμα μισθών-τιμών η ανεργία αποτελεί το μηχανισμό εξισορρόπησης των αντιτιθέμενων επιδιώξεων των επιχειρήσεων (που ορίζουν τις τιμές) και των μισθωτών (που ορίζουν τους μισθούς)».⁶

Επιλύοντας το σύστημα των παραπάνω εξισώσεων ως προς την ανεργία έχουμε:

⁶ Δες το Δεδουσόπουλος (2000), σελ. 541.

$$u = u^* - 1/(\beta_1 + \gamma_1)[(p - p^e) + (w - w^e)],$$

όπου u^* είναι το ποσοστό ανεργίας ισορροπίας, δηλαδή αυτό που δεν επιταχύνει τον πληθωρισμό (NAIRU). Το ποσοστό ανεργίας που δεν επιταχύνει τον πληθωρισμό διαφέρει από το φυσικό ποσοστό ανεργίας των μονεταριστών, διότι αποτελεί ποσοστό ισορροπίας υπό καθεστώς ατελούς ανταγωνισμού. Η μείωση του ποσοστού ανεργίας στην οικονομία κάτω από το επίπεδο του NAIRU προϋποθέτει την κρατική παρέμβαση για τη διόρθωση όλων των ατελειών που εμφανίζουν οι αγορές προϊόντος και εργασίας όταν αυτές είναι εξωγενείς ή την αντιστάθμισή τους όταν αυτές είναι ενδογενείς.

Ως συμπλήρωμα του παραπάνω υποδείγματος γενικής ισορροπίας της οικονομίας αναπτύχθηκαν λοιπόν πολυάριθμα μικροοικονομικά μοντέλα, με σκοπό να αναλύσουν θεωρητικά την μη ανταγωνιστική διαμόρφωση των μισθών και των τιμών. Τα μοντέλα συνδικαλιστικής διαπραγμάτευσης μπορούν να ερμηνεύσουν τις ατέλειες της αγοράς εργασίας, όμως παρουσιάζουν το συνδικαλιστικό φαινόμενο και τη συνδικαλιστική διαπραγμάτευση ως εξωγενείς προς την αγορά εργασίας παράγοντες. Αντίθετα μοντέλα όπως αυτά του «μισθού απόδοσης» ή των «εντός και εκτός των τειχών» στηρίζονται σε ενδογενείς μεταβλητές οικονομικής συμπεριφοράς. Τα τελευταία, που αποτελούν και το προνομιακό πεδίο ανάλυσης των νεο-κεϋνσιανών, θα παρουσιάσουμε στη συνέχεια.

Οι **θεωρίες του μισθού απόδοσης** (efficiency wage) προσπαθούν να εξηγήσουν γιατί οι εργοδότες δεν έχουν ενδιαφέρον να μειώσουν τους μισθούς ακόμα και σε περίοδο μαζικής ανεργίας, αλλά αντίθετα τους διατηρούν σε επίπεδο υψηλότερο από αυτό που θα ίσχυε στην ισορροπία, αν η αγορά ήταν τελείως ανταγωνιστική.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που μία επιχείρηση μπορεί να κερδίζει από την καταβολή μισθών υψηλότερων από το μισθό της ανταγωνιστικής ισορροπίας. Πρώτον, τις περισσότερες φορές η απόδοση των εργαζόμενων δεν μπορεί να ελεγχθεί πλήρως ούτε τα καθήκοντά τους να καθοριστούν επακριβώς και έτσι η διοίκηση καταφεύγει στους υψηλότερους μισθούς προκειμένου να δώσει κίνητρο στους εργαζόμενους να αυξήσουν την απόδοσή τους. Οι υψηλοί μισθοί αυξάνουν την προθυμία των εργαζόμενων να συνεργάζονται με τη διοίκηση και μαζί με αυτήν την παραγωγικότητα της εργασίας. Δεύτερον, οι υψηλότεροι μισθοί αυξάνουν την παραγωγικότητα της εργασίας εφόσον αποθαρρύνουν τους εργαζόμενους από το να παραμελούν τα καθήκοντά τους. Κι αυτό διότι έχουν περισσότερα να χάσουν αν τους εντοπίσουν και τους απολύσουν. Τρίτον, οι

υψηλότεροι μισθοί αποθαρρύνουν τη συνδικαλιστική οργάνωση, τις τριβές και τις συλλογικές αντιπαραθέσεις των εργαζομένων με την εργοδοσία και εξασφαλίζουν εργασιακή ειρήνη.

Με το να διατηρούν οι εργοδότες τους μισθούς πάνω από το μισθό ισορροπίας της τέλεια ανταγωνιστικής αγοράς εμποδίζουν την απορρόφηση της ανεργίας.

Τέλος, τα **μοντέλα των εντός και εκτός των τειχών** (insiders-outsiders) θεμελίωσαν θεωρητικά την ικανότητα της προσφοράς εργασίας να ανυψώνει το επίπεδο του μισθού και άρα να εμποδίζει την αύξηση της απασχόλησης και την απορρόφηση της ανεργίας. Εκκινούν από την υπόθεση της ασύμμετρης πληροφόρησης, που έχει ως συνέπεια οι εργοδότες να αντιμετωπίζουν ένα σημαντικό κόστος από την ανακύκλωση του προσωπικού, σε περίπτωση που επιθυμούν να αντικαταστήσουν το υπάρχον προσωπικό με νέο προσωπικό που κοστίζει φθηνότερα. Το κόστος προέρχεται τόσο από την αποζημίωση των απολυόμενων όσο και από το χρόνο και τα έξοδα που χρειάζεται να καταβληθούν για να καταρτιστούν και να προσαρμοστούν οι νεοπροσληφθέντες, οι οποίοι για ένα διάστημα δεν θα αποδίδουν τη μέγιστη παραγωγικότητα.

Το κόστος αντικατάστασης δίδει στους εντός των τειχών εργαζόμενους διαπραγματευτική δύναμη για την διεκδίκηση μισθών υψηλότερων από αυτόν της ισορροπίας σε μία τέλεια ανταγωνιστική αγορά, η οποία δύναμη μπορεί να αυξηθεί μέσω της συνδικαλιστικής οργάνωσης.

Από τις θεωρίες του μισθού απόδοσης και τα μοντέλα των εντός και εκτός των τειχών απορρέουν ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με την κατάλληλη πολιτική για την προώθηση της απασχόλησης. Η ατελής πληροφόρηση και το κόστος ανακύκλωσης του προσωπικού δικαιολογούν θεωρητικά την καταβολή μισθών υψηλότερων από το μισθό ανταγωνιστικής ισορροπίας και καθιστούν ατελέσφορες τις πολιτικές απορρύθμισης της αγοράς εργασίας που αποσκοπούν στην μείωση των πραγματικών μισθών. Αντίθετα, μία πολιτική απασχόλησης που επιδοτεί το εργατικό κόστος και την ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση και απαλλάσσει τους εργοδότες από τμήμα των ασφαλιστικών εισφορών και μειώνει το κόστος απόλυσης, θα επέτρεπε την αντιστάθμιση του υπερβολικού κόστους εργασίας που απορρέει από την ύπαρξη κοστών πρόσληψης, κατάρτισης και απόλυσης.